

Αγαπητέ μου, πνευματωδέστατε φίλε...

Στο πλαίσιο της αμηχανίας μου, ένα βράδυ, κατά τη διάρκεια ενός δείπνου με φίλους, τόλμησα να δηλώσω, ότι κατά τη γνώμη μου δεν είμαστε *εμείς* που γνωρίζουμε, είναι πρωτίστως μια συγκεκριμένη *κατάστασή* μας που γνωρίζει.

Και για να εξηγηθώ με απόλυτη σαφήνεια, συχνά κάθομαι στο γραφείο μου σκυμμένος πάνω σε φακέλους περίπλοκων διενέξεων, διερευνώντας την οπτική γωνία υπό την οποία θα έπρεπε αυτές να κριθούν. Παρόμοια προσπαθώ να κάνω, όταν έχω μπροστά μου ένα πρόβλημα και διαλογιζόμενος επιχειρώ να βρω μιαν άκρη, από την οποία προκύπτει μετά εύκολα η λύση με υπολογισμούς.

Και αίφνης, όταν μιλώ γι' αυτά τα πράγματα με τον αδελφό ή τη συνάδελφο, που κάθεται πιο εκεί και δουλεύει, γνωρίζω εκείνο που ίσως δεν θα είχα ανακαλύψει με σκέψη ωρών. Όχι πως μου το λένε, ούτε πως με οδηγούν με έξυπνες ερωτήσεις. Αλλά καθώς έχω κάποια συγκεκριμένη παράσταση αρχικά σε σχέση με αυτό που ψάχνω, στο προχώρημα της ομιλίας που το πλησίασμά μας γίνεται προσηνέστερο, η διάθεσή μου διεγερμένη προσηλώνεται και προς μεγάλη μου έκπληξη η διάγνωση συντελείται, καθότι η συγκεκριμένη παράσταση διαμορφώνεται με σαφήνεια.

Πιστεύω πως κάμποσοι μεγάλοι ρήτορες, τη στιγμή που άνοιγαν το στόμα, δεν ήξεραν ακόμη τι θα πουν. Για εκείνον που ομιλεί, υπάρχει μια παράξενη πηγή ενθουσιασμού σε ένα ανθρώπινο πρόσωπο που βρίσκεται μπροστά του, που διεγείρει το πνεύμα και τον κάνει αρκετά τολμηρό για να αρχίσει έτσι στην τύχη.

Εκεί όμως που λείπει η *προετοιμασία της διάθεσης*, δηλαδή σε μια δημόσια εξέταση, δεν υπάρχει χειρότερη δυνατότητα για να δείξει κανείς την καλύτερη πλευρά του. Τότε η γλώσσα είναι τροχοπέδη και δεσμά του πνεύματος, ακόμη και σε ανοικτά και καλοδιδαγμένα μυαλά, τη στιγμή δηλαδή όπου ένας διαβασμένος κόκορας και επιπόλαιος εξεταστής, χυδαίο πνεύμα που αποστήθισε χθες, ψαχουλεύει τις γνώσεις μας, απαιτώντας να αδειάσουμε μπροστά του την ψυχή μας σαν να επρόκειτο για το πορτοφόλι μας.

Υπάρχει όμως και συνέχεια, προκειμένου να βελτιώσουμε ή να διαφοροποιήσουμε καθένα από τα επιχειρήματα ή αντεπιχειρήματα που εδώ απλώς σκιαγραφούνται και αντιμαρτυρούνται. Εξάλλου, αποτελεί τμήμα της Δημοκρατίας να αποδέχεται την αντίφαση.

Αξιοσημείωτο ωστόσο είναι το γεγονός ότι η δημοκρατία της κοινής γνώμης προσποιείται ότι το συμφέρον είναι αυτό που οφείλει να οδηγεί τον κόσμο στην εκάστοτε κατάσταση του. Και ότι αξία έχει για μας η ζωή, όταν αποτιμάται απλώς σύμφωνα με εκείνα που απολαμβάνουμε. Η καλλιέργεια της *δεξιότητας*, είναι ασφαλώς ο κυριότερος υποκειμενικός όρος για την προώθηση των σκοπών, αυτής της απατηλής μορφής ευδαιμονίας, εν γένει. Αναμφίβολα, όμως, η δεξιότητα που θέτει αυθαιρέτως σκοπούς, δεν μπορεί να αναπυχθεί παρά μέσω της ανισότητας μεταξύ των ανθρώπων, διότι η μέγιστη πλειονότητά τους παρέχει τρόπον τινά μηχανικά τα αναγκαία (χρειώδη) για την άνεση και τησχόλη των άλλων, δίνοντας τροφή στη ζωώδη φύση εντός μας, δηλαδή, στις *κλίσεις της απόλαυσης*, τη φιλαυτία, τη φιλοδοξία, την πλεονεξία, την κυριαρχία και τη ματαιοδοξία.

Εντούτοις, όμως, μια *επιδεξιότητα* για υψηλότερους σκοπούς βρίσκεται κρυμμένη μέσα μας. Απορρέει όχι από την *πειθαρχία των κλίσεων*, αλλά από την αξία που δίδουμε εμείς οι ίδιοι στη ζωή μας και δεν αποβλέπει απλώς στην *απόλαυση*. Κι εδώ, πάλι, συναντάμε το πολύ κοινότοπο των παλαιών μας καθηγητών «μπορείς και καλύτερα», λιγότερο επιφανειακό και κανονιστικό, ωστόσο, απ' όσο δείχνει εκ πρώτης όψεως, αποδίδοντας περισσότερη αξία, στο ηθικό επίπεδο εννοείται, σε εκείνον που ξεκινά από χαμηλά, παρά σε αυτόν —τον «ενάρετο—» που σαν αριστοκράτης προικίζεται, *άριστος* εκ φύσεως, ταλαντούχος εξ αρχής.

Τελικά, αυτό που προσδίδει αξιοπρέπεια στο ανθρώπινο όν, είναι η «μη ανθρώπινη» φύση του, η μη προσκόλληση, όπως το ζώο, στο φυσικό κόσμο, με την έννοια ότι δεν καθορίζεται από μια ουσία, δηλαδή μια ετικέτα —ούτε συγκεκριμένη θέση, ούτε κάποιο ιδιαίτερο γνώρισμα που θα θέλαμε να του κολλήσουμε— η οποία θα προκαθόριζε την ύπαρξή του. Πρέπει να καταλάβουμε ότι η ιδέα της ηθικής αρετής είναι άμεσα συνδεδεμένη με την ιδέα της προσπάθειας, με την αντίληψη μιας ολοκληρωμένης *δουλειάς* με τον εαυτό μας, προκειμένου να υποχρεωθούμε να κάνουμε λίγο χώρο στους άλλους.

Ο άνθρωπος αυτοκαθορίζεται. Είναι θεμελιακά ελεύθερος, επειδή δεν είναι τίποτα, πάντοτε ικανός να υψώνεται πάνω από κάθε δυνατό ριζώμα για να μετέχει της ανθρωπότητας γενικά. Οφείλει αυτή τη δυνατότητά του σε μια εμπειρία καθολικότητας που συγκροτεί έναν εξισωτικό δημόσιο χώρο, στην ταυτοποίηση, με άλλα λόγια, της ανθρώπινης δραστηριότητας και των καλλιτεχνικών πρακτικών εντός ενός κοινά μοιρασμένου κόσμου.

Είναι ώρα να σας πω δυο λόγια γι' αυτές τις νέες αξίες που γεννήθηκαν από τη λογική, την πιο βαθιά της νέο-φιλελεύθερης παγκοσμιοποίησης.

*Σωστά υποθέτεις:* η «επιστήμη των δεξιοτήτων» που υπόσχεται την ορθή αναλογία στο μοίρασμα, είναι υπέρ του κέρδους, υπέρ της αγοράς, υπέρ της ατομικής ευθύνης, υπέρ μιας σχετικής ιεράρχησης των αξιών, των μισθών, των καθηκόντων, όπου η «ευελικοποίηση» των εργασιακών δικαιωμάτων σημαίνει κυρίως καταναγκαστική προσαρμογή σε προηγμένες μορφές παραγωγής υπό την απειλή απολύσεων. Πρώτα, όμως, είναι σχέδια υποδειγματικών ανθρώπων, ρομποτικά πορτρέτα, που προσαρμόζονται στην κυριαρχία της φυσικής εξουσίας των αρίστων ή των ευγενών, που κατέχουν έναν ιδιάζοντα τίτλο. Γνωρίζουμε το τίμημα της κυριαρχίας αυτής σκέψης και στο εσωτερικό του εργατικού κινήματος.

Σήμερα, η παλιά αριστερή καταγγελία της αυτοκρατορίας του εμπορεύματος, των μηχανισμών της κοινωνικής κυριαρχίας, έχει γίνει η μελαγχολική συγκατάθεση σε αυτή την αναπόδραστη αυτοκρατορία, καθιστώντας τη διαμαρτυρία έκφραση μιας ματαιότητας αλλά και απόδειξη μιας ενοχής.

Θα μου αντιτάξει ίσως κάποιος, ότι στο μη περατό παιχνίδι της πάλης των τάξεων, χωρίς αρχή, χωρίς όρια, χωρίς τέλος, δεν γνωρίζουμε παρά μόνο προσωρινές νίκες και προσωρινούς συμβιβασμούς. Από την άλλη πλευρά, το περατό παιχνίδι, καταδικασμένο σε μία κατάληξη, επιτρέπει την ορθολογικοποίηση του παρελθόντος με βάση το παρόν, δοξάζοντας έτσι το θρίαμβο του παρελθόντος επί του μέλλοντος.

Αλλά, κάθε αγωνιστής έχει βιώσει αυτή την αντίφαση.

Μπορούμε τώρα να επανέλθουμε στους όρους της αρχικής μας συζήτησης: στην ιδιαίτερη συναισθηματική διάθεση που μας καταλαμβάνει μπροστά στις διαλεκτικές εικόνες όχι μόνο του χώρου *δουλειάς: η έκφραση* μαζί με το *πάθος*, που ωστόσο τη διαιρεί, *το νοητό μαζί με το αισθητό* που ωστόσο το αναστατώνει. Μια συμπωματική πραγμάτωση. Η *εργατική χειραφέτηση* είναι πρώτα απ' όλα μια αισθητική επανάσταση. Πλήρης αποστασιοποίηση από το αισθητό σύμπαν το οποίο «επιβάλλεται» από μία κατάσταση.

Κάνω αισθητές τις ρωγμές, τους τόπους ή τις στιγμές, μέσω των οποίων κηρύσσοντας εαυτόν ως «αδυναμία», διακηρύσσω συγχρόνως αυτό που μου λείπει και αυτό που επιθυμώ. Κατανόω τον κόσμο όχι για να τον εξηγήσω, αλλά για να διατυπώσω μία εμπειρία του κόσμου και της ανθρώπινης ζωής, η οποία προηγείται κάθε σκέψης για τον κόσμο και *ελευθερώνεται* από τον αδιαφιλονίκητο ορθολογισμό, που τακτοποιεί και ταξινομεί, καταγράφει και καταχωρεί, καταπραΰνει και συμβιβάζει.-

**Νίκος Πατεράκης**